

УДК 811.112.2-42

КОНЦЕПТОСИСТЕМА НІМЕЦЬКОГО ПАРЕНТАЛЬНОГО КОНФРОНТАТИВНОГО ДИСКУРСУ

Осовська І. М.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті представлено основні принципи реконструкції концептосистеми сучасного німецького парентального конфронтативного дискурсу як дискурсивної практики етнокультурної спільноти в межах родинної сфери функціонування, позначеної дисенсусною глобальною стратегією.

Ключові слова: когнітивна карта, когнітивне картування, дискурс, концептосистема.

Осовская И. Н. Концептосистема немецкого парентального конфронтативного дискурса. Статья посвящена главным принципам реконструкции концептосистемы современного немецкого парентального конфронтативного дискурса как дискурсивной практики этнокультурного образования в рамках семейной сферы функционирования, которая маркирована дисенсусной глобальной стратегией.

Ключевые слова: когнитивная карта, когнитивное картирование, дискурс, концептосистема.

Osovska I. M. Conceptsystem of German Paretal Conflict Discourse. The article presents a reconstruction technique of the conceptsystem of modern German paretal discourse as a discursive practice of the ethnocultural community.

Key words: cognitive map, cognitive mapping, discourse, conceptsystem.

Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні лінгвістичні розвідки, у фокусі досліджень яких знаходяться проблеми реконструкції ментального підґрунтя діяльності людини (Жаботинська С. А., Карасик В. І., Кубрякова О. С., Мартинюк А. П., Приходько А. М., Т. А. van Dijk, R. Jackendorff, G. Lakoff та ін.), концентруються на вивченні різнотипних структур репрезентації знань: концептів, концептосфер та концептополів (об'єднаних спільністю логіко-смиислового або предметного змісту), концептосистем (дискурсивно-релевантних формацій концептів), когнітивних карт (ментальних каркасів дискурсивних практик, що розкривають усталений спосіб осмислення певного сегмента діяльності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Парентальний дискурс (ПД) як одна з дискурсивних практик етноспільноти, попри привабливість, дотепер не зазнав активних дискурсологічних досліджень. Його окремі аспекти вміщувалися у фокус досліджень структури і прагматики російськомовної розмовно-побутової (Борисова І. М.), та сімейної комунікації (Байкулова А. М., Занадворова А. В., Ритнікова Я. Т., Сиротиніна О. Б.), авторитарного дискурсу (Крючкова П. Г.), вікової і гендерної диференціації тактико-стратегічних конфігурацій (Бірюкова Т. Г., Галапчук О. М., Піщикова К. В.), лексичних особливостей спілкування сім'ї (M. Böttger, S. Häwel, J. Kramer, H. Kratzmeier, M. Wulff), невербальних засобів комунікації (Солощук Л. В.). У межах когнітивно-дискурсивної парадигми комунікація батьків та дітей досліджувалася, насамперед у комунікативно-прагматичному плані, в англomовному соціумі (Бігарі А. А., Гридасова О. І., Семенюк А. А.). Однак, питання, пов'язані із його когнітивним підґрунтям, що детермінує семантико-

когнітивну і комунікативно-прагматичну специфіку парентального спілкування в межах певної лінгвокультури, залишаються відкритими.

На сьогодні доведено, що дискурс володіє відповідним семіотичним простором дискурсивних концептів [4; 7] – системорелевантним утворенням, на основі якого виникає дискурсивна концептосистема [8]. Сукупність взаємопов'язаних концептополів і концептосистем, що відображають знання індивіда про певні фрагменти світу, формують структуру концептуальної картини світу, дослідження якої є **актуальним** і перспективним на тлі сучасної антропоцентричної парадигми. Передбачаючи, що обраний **об'єкт** дослідження – конфронтативний різновид сучасного німецького ПД (КПД) – актуалізує специфічний набір концептів, ставимо за **мету** розвідки окреслити структуру його концептосистеми – дискурсивної конфігурації концептів. Дослідження здійснюємо на **матеріалі** персонажного мовлення сучасних німецьких прозових творів, фільмів та сценаріїв.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з наявності у будь-яких системах системотвірних, набутих та нейтральних складових, підтримуємо думку про наявність відповідних різновидів концептів – генеративних, дериватних та нейтральних – і в КПД зокрема [5, 89–96]. Саме генеративні концепти-автохтони [7; 9] формують “скелет” його концептосистеми. Адекватним методологічним підходом для їх встановлення вважаємо синтез концептуального аналізу та лінгвокатитативних методів, що дозволяє встановити цілісну ментальну репрезентацію КПД у статистично верифікованій концептуальній структурі та системі кореляцій між її елементами.

Встановлення автохтонів КПД вважаємо за доцільне здійснювати на основі наступних аргументів. Холістична теорія як методологічна база сучасної когнітивної лінгвістики суміщає формати представлення семантичного та концептуального, вважаючи мову основним засобом категоризації і концептуалізації світу. Уявлення, згідно з яким значення мовного вираження прирівнюється до позначеного ним концепту, є визнаним як когнітивістами пострадянського простору, так і зарубіжними школами когнітивної лінгвістики. Вербальне втілення концептів підводить до необхідності виявлення їхніх актуалізаторів (відомих як об'єктиватори, експлікатори, вербалізатори, концептуальні кваліфікатори). Відповідно, можна припустити, що виокремлення констант концептосистеми КПД можливе через “інвентаризацію” текстів, фіксацію об'єктиваторів концептів, групування їх у семантичні області (домени) та визначення матриці концептів як основних пучків смислу в межах КПД. Методики статистичного аналізу дають змогу через визначення статистичної значущості (верифікацію даних за методикою розрахунку критерію χ^2 -квадрат та коефіцієнту взаємної спряженості Чупрова K [6]): а) презентованості домену в текстах КПД та б) певних концептів у виокремлених доменах надати статус автохтонів КПД певним концептам з інших полів.

Описана процедура дозволила зафіксувати у межах КПД 18 доменів зі 118 концептів. Шість доменів демонструють статистичну значущість, у їхніх межах визначаються 26 значущих концептів. Такими є:

– у домені “побутова і фінансово-господарська сфера” – концепти GELD (*Du hast wieder dein Konto überzogen! Du hast nichts (Geld) auf dem Handy?! Wo sind denn deine Kohle verschwunden?*), HAUSHALTSGERÄT / GEGENSTAND (*Du hast die Kaffeemaschine kaputt gemacht; Betrachte es einmal so – deine Mutter braucht Hilfe im Haus, also räum die Töpfe und Pfannen wieder fort; Ich verlange, halt dich vom Wagen weg!*), EINKAUF (*Ich frage mich warum ich Möglichkeit der Teilhabe an Freizeit, Mobilität und Konsum durch euch eingeschränkt habe?; Du kaufst mir keine Klamotten!*);

– у домені “риси характеру” – антиконцепти морального і антропоморфного плану UNDANKBARKEIT (*Ich habe mich bereit erklärt mitzugehen und du kümmerst dich sogar nicht darum, dich zu bedanken*), UNPÜNTLICHKEIT (*Ich muss leider deine Unpünktlichkeit betonen*), EGOISMUS (*Du verdienst es nicht, wenn du so rücksichtslos und egoistisch gewesen bist*), BESCHÄFTIGKEIT (*Du hast genug Zeit, hier in der Sonne rumzuliegen! Und für deine künstlichen*

Fingernägel und für deine blöden Wäschepartys. Nur für deine Tochter hast du keine Zeit!), OPFERHEIT (*Ich hab mich entsagungsvoll der Familie gewidmet, mich für die Familie aufgeopfert; Die Sorge für euch macht mein Leben aus*); LÜGENHAFTIGKEIT (*Wozu denn immer wieder lügen? Kannst nich mal Wahrheit sagen?; Wenn du mit diesen Spinnereien nicht aufhörst...*);

– у домені “суспільні цінності і конвенції” – концепти PFLICHT (*Das ist deine Pflicht! Ich kenne meine Pflichte!*), RECHT (*Das ist mein gutes Recht, dir das du verbieten! Wir müssen dir verbieten, mit diesen beiden Jungs auszugehen; Du sollst das so machen, wie ich es sage; Wenn ich es so abfinde, dann ist es eben so; Ich hab Recht darauf, mein Haar so zu tragen, wie ich will*), BILDUNGSEINRICHTUNG (*Auf der Schule bin ich durch, aür die bin ich 'n Irrer! In der Schule trägt niemand einen karierten Regenmantel, ich hasse ihn!; Warum lassen sie solche Lehrer an einer staatlichen Schule unterrichten, wenn sie so schlecht sind?!*), NORMVERLETZUNG (*Stollberg behauptet, dass du ihn bedroht hast und als er dich nicht ins Haus gelassen hat, hast du sein Auto demoliert?! Oliver, dir droht wegen Verstoß gegen das Waffengesetz eine Arreststrafe!*), а також негативно конотовані CHAOS / UNORDNUNG (*Warum stieße ich in deiner Stube immer auf diese katastrophale Unordnung!*), UNGESUNDE LEBENSWEISE (*Du hast die ganze Nacht durchgesoffen? Sag mal, spinnst du?!; Du trinkst, du bist aggressiv, du redest nicht mit uns...Hast du getrunken? Du bist gerade erst aus der Psychiatrie ...und willst betrunken zur Schule?! Was ist so falsch daran zu rauchen?*);

– у домені “соціальна діяльність” – концепти FEINDLICHKEIT / ENTFREMDUNG (*Ich will mit ihm nichts zu tun haben, der ist mir zum Feinden geworden*), KONFRONTATION / DISSENSUS (*Ich ließe vielleicht meine Haare schneiden, wenn ihr nicht so viel mit mir nörgelt! Solange ihr aber versucht, mich dahin zu bringen, sie zu schneiden, werde ich sie bestimmt lang behalten!; Das gefällt mir nicht; Und du hast widerliche Spiele auf deinem Computer*);

– у домені “родинна приналежність” – концепти KINDER (*Komm mal her, Prinzessin, ich käme dich*), ELTERN (*Wenn dir dein Leben so egal ist, bitte. Aber denk' auch an deine Eltern*), GESCHWISTER (*Warum erlaubt ihr dann Pit zur Schule mit dem Fahrrad zu fahren?; Wieso muss ich im Garten arbeiten und Tomas nicht?*);

– у домені “почуття й емоції” – палітраконцептів з негативною аксіологією ENTÄUSCHUNG (*Du ähnst gar nicht, wie enttäuscht ich bin*), ÄRGER / HASS (*Ihr seid alle ein Haufen dreckiger, alter, fieser Stinkstiefel!; Du bist gemein, ich hasse dich!*), VERACHTUNG (*Du hast den ganzen Tag gebummelt und deine Arbeit vernachlässigt; Hör mal zu, du, Herr Neunmalklug!*), SCHULD (*Du kannst mich nicht beschuldigen, ich muss das tun!*), UNGERECHTIGKEIT (*Da bist du ganz ungerecht! Wenn du Opa nicht immer wie 'n Schwerverbrecher behandelt hättest, nur weil er im Krieg war!; Das ist doch ungerecht Peter alles durchgehen lassen!*), ANGST (*Ich hab immer Angst, etwas Dummes oder Falsches zu sagen*).

За результатами статистичного аналізу можна помітити, що очевидними сферами гармонійної нестабільності стосунків батьків і дітей у німецькому соціумі є такі суспільно негативні явища, як порушення прав і норм, шкідливі звички, безлад, необов'язковість, що актуалізуються у побутовій та господарській сферах життя сім'ї. Приводом до конфронтації стають невдячність, егоїзм, брехливість, неорганізованість дітей, зайнятість або жертвовність батьків. Почуттєвою основою виникнення або наслідку конфлікту поколінь стають злість, відчуття несправедливості, розчарування, страху, провини або зневаги. Помітну роль у протистояннях між батьками та дітьми відіграють брати і сестри.

Встановлення автохтонів як концептів особливої ціннісної ваги не є остаточним у дослідженні концептуальної структури КПД, оскільки лише “аналіз сполучуваності концептів ... дозволяє вибудувати ту картину світу, яка характерна буденній свідомості” [10, 59]. Думки про мотивованість сполучуваності семантичними властивостями [1; 3 та ін.], когнітивність зв'язків між об'єктами дійсності та близькість розміщення у тексті пов'язаних за смыслом слів [2] наштовхують на припущення, що розгляд сумісної присутності у тексті може відтворити

фрагмент мовної картини світу, на тлі якої реалізується концептопростір КПД. Логічним за такого уявлення стає визначення пар автохтонів, між якими існує статистично підтверджений зв'язок. Виявити його можна за допомогою простої лінійної кореляції Пірсона (r), що фіксує характерну для лінгвістичних явищ кореляційну залежність [6]. Логіко-семантичний аналіз контекстів із врахуванням смислових дискурсивних реалізацій вербалізаторів дозволяє зафіксувати верифіковану сумісну взаємодію концептів, зумовлену відношеннями підпорядкування, каузатії, координації. Перші зафіксовані:

а) на тлі гіперо-гіпонімічних відношень у домені, наприклад: GELD є “побутова сфера” (*Ich verlange, dass mein Taschengeld verdoppelt wird!*), EINKAUF є “побутова сфера” (*Ich kauf nicht für mich ein, sondern für euch alle!*), EGOISMUS є “риси характеру” (*Ich hab gar nicht geahnt, wie egoistisch mein Sohn ist!*), OPFERHEIT є “риси характеру” (*Statt meine Identität sehe ich nur euch. Ich hab den Lebensweg eingeschlagen, den euch von mir erwartet hattet! Ich war immer für euch da. Ich hab euch alleine satt gekriegt, ich hab alleine auf euch aufgepasst, hab nachts euer Geschrei ertragen*), ÄRGER / HASS є “почуття й емоції” (*Ich will mal deutlich sagen, ich hasse euch!*), ANGST є “почуття й емоції” (*Ich befürchte, er wird mich verprügeln!*), KONFRONTATION є “соціальна діяльність” (*Das ist nicht wahr und du weißt es ganz genau!*), та ін.;

б) на тлі внутрішньодоменної концептуальної кореляції: UNDANKBAR-KEIT є EGOISMUS (*Deine Undankbarkeit ist grenzenlos, du akzeptierst nur sich selbst und es wird Folgen haben!*), UNGESUNDE LEBENSWEISE є NORMVERLETZUNG (*Ob du es nicht kapiert, Rauchen ist ungesund und verantwortungslos! Wenn ich nochmal sehe, dass du rauchst, wird es dir leid tun!*);

в) на тлі міждоменної концептуальної кореляції: UNDANKBARKEIT є KINDER (*Susi, aber warum so undankbar? Du warst doch immer so tolerant!*), UNORDNUNG є SCHULD (*Du Chaot, wegen deiner Unpünktlichkeit schaffen wir nicht Oma zu besuchen!*), BESCHÄFTIGKEIT є ELTERN (*Du Papa, deine Pflichte akzeptiere ich, aber du bist immer nur im Büro und hast nie Zeit für uns!*), PFLICHT є ELTERN (*Ich bin deine Mutter und das ist meine Pflicht, dir was Positives beizubringen; Ihr seid meine Eltern, ihr müsst mich schützen und unterstützen!*), RECHT є ELTERN (*Als dein Vater habe ich Recht das zu verhindern; Als mein Vater hast du kein Recht, mich zu beleidigen!*), PFLICHT є KINDER (*Gabriella, denk nicht, dass du keine Pflichten hast!*), ÄRGER / HASS є ELTERN (*Alex, du ärgerst mich ununterbrochen!*), ENTTÄUSCHUNG є ELTERN (*Du hast deinen Vater furchtbar, total enttäuscht!*), VERACHTUNG є KINDER (*Ich dachte, ihr werdet immer an meiner Seite sein und jetzt ... ich verachte euch*), SCHULD є KINDER (*Klar, schuld sind immer die Schüler. Die sind faul, gewalttätig und geisteskrank.*), UNGERECHTIGKEIT є GESCHWISTER (*Der blöde Jan, der ärgert mich ununterbrochen! Und du machst es so, als ob du das nicht bemerkst!*), LÜGENHAFTIGKEIT є NORMVERLETZUNG (*Du hast mich belogen, das war gemein, ungerecht und übel*), OPFERHEIT є ELTERN (*Mami hat dir ihr Leben geopfert aber du hast es nicht verdient*).

За причинно-наслідковим принципом у КПД фіксуються такі статично верифіковані залежності: EINKAUF => UNDANKBARKEIT (*Ich versuche dir alles zu besorgen, was du willst, aber du kannst es nicht schätzen, ich kriege von dir kein winziges dankeschön, nichts!*), UNDANKBARKEIT => ÄRGER (*Du könntest dich wenigstens bedanken! .. Das find ich zum Kotzen!*), UNDANKBARKEIT => ENTTÄUSCHUNG (*Du könntest wenigstens dankbar sein! Ich weiss nicht mehr, wie es weiter geht, wenn du deine Lebenseinstellung nicht änderst. Du hast mich ja furchtbar enttäuscht*), UNORDNUNG => NORMVERLETZUNG (*Wegen deiner Schlampigkeit und Laxheit haben wir jetzt Verspätung und werden blöd beim Ankunft aussehen!*), EGOISMUS => KONFRONTATION (*Nur du hast immer recht, nur du bist der, der sich nicht irrt ... Du hast was falsches gemacht, was sich nicht wieder gutmachen lässt*), NORMVERLETZUNG => KONFRONTATION (*Du hast dich falsch benommen, ich finde es scheußlich, wenn du nicht einmal versuchst, dir keine Mühe gibst, das zu verstehen*), NORMVERLETZUNG => SCHULD (*Schuld bist du, nicht ich! Du hast dem kleinen Peter sein Spielzeug weggenommen, du hast ihn geschlagen!*), NORMVERLETZUNG => ANGST (*Ich habe Angst, der hat mich schon mal kräftig*

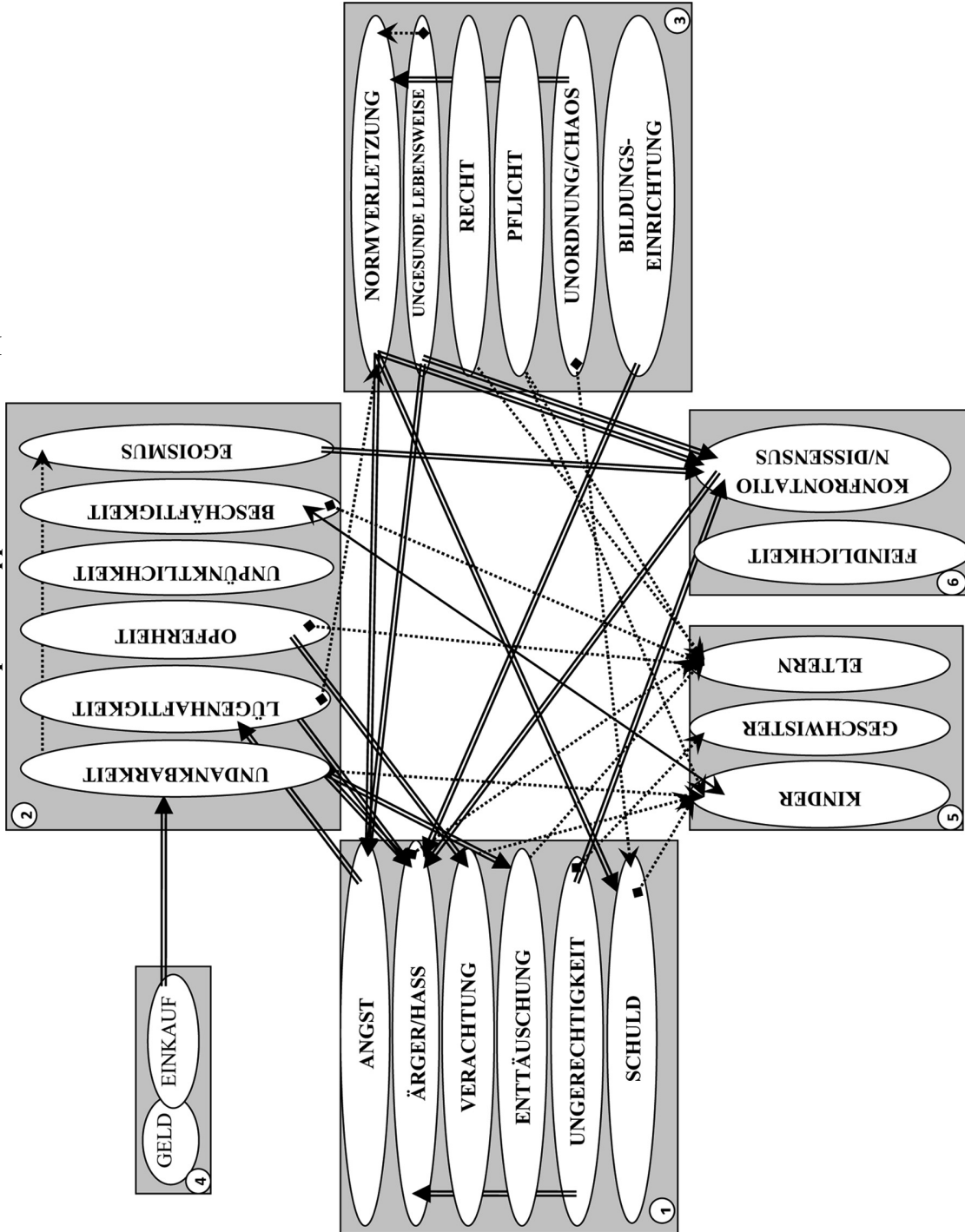
geschlagen, weil ich nicht aufgehört hab), UNGESUNDE LEBENSWEISE => KONFRONTATION (*Ich werde deine Drogensüchtigkeit nie akzeptieren, ich werde immer dagegen sein! Ich werde kämpfen!*), BILDUNGSEINRICHTUNG => ÄRGER (*Ich hasse diese Schule! Ich hasse die Lehrer! Ich hasse diese blöde Ziege Frau Vollrath!*), KONFRONTATION => ÄRGER (*Warum soll ich dir immer entgegenstehen, mit dir konfrontieren und streiten?! Ich hasse es!*), UNGERECHTIGKEIT => KONFRONTATION (*Das ist doch unfair! Ich kann damit nicht zurechtfinden, dass du mich einfach ignorierst! Ich werde auch so tun!*), UNGERECHTIGKEIT => ÄRGER (*Dass finde ich Scheisse, das du so ungerecht bist! Einfach Scheisse! Ich hasse es, wenn du so unfair bist!*), LÜGENHAFTIGKEIT => ÄRGER (*Du solltest nicht lügen, dann hättest du keine solche Reaktion gekriegt!*), OPFERHEIT => VERACHTUNG (*Wem willst du Schuld daran geben, dass du dein Leben so vernachlässigt hast?! Nur dir selbst, weil niemand es verlangt hat!*).

Відношення координації демонструють концепти однакового статусу GEFÜHLE ↔ PFLICHT (*Ich bin deine Tochter und wenigstens einen Pflichtbesuch bin ich dir schuldig*), BESCHÄFTIGKEIT ↔ KINDER (*Ja, ich bin Powerfrau, aber ich muss auch um euch kümmern*).

Представлена методика дослідження екстеріоризації концептів у просторі тексту дозволяє сконструювати концептуальну карту КПД – мережу знань, що створює його концептуальний каркас, презентуючи процес преферентного використання ментальних одиниць, та є специфічним “ментально-інформаційним портретом”, даючи уявлення про структуру, принципи організації і взаємодію системних елементів (Б. Величковський, Дж. Дінсмор, О. Селіванова, Е. Толмен та ін.). У світлі сказаного під когнітивною картою КПД розуміємо навігаційний когнітивний механізм обробки, збереження і використання інформації про парентальні стосунки у німецькій родині, інформаційну модель, що ґрунтується на ментальних репрезентаціях ціннісних, етичних і естетичних пріоритетів групи, яка здатна поповнюватися та ускладнюватися при взаємодії з дійсністю (див. стор. 209). У ній як структурі пам’яті наявні схожі і знайомі для реципієнта соціально обумовлені інформаційні моделі – концепти як структуровані інформаційні архіви.

Змістовно узагальнивши представлені у когнітивній карті залежності, можна стверджувати, що значущими для міжгенераційної конфронтації є порушення суспільних норм, конвенцій і цінностей та пов’язане із цим (або спричинене іншими, побутовими факторами) виникнення негативних почуттів та емоцій щодо комунікативного партнера – дитини або батька / матері. Конфлікт між батьками та дітьми виникає як через недотримання приписуваних суспільних цінностей (18%) і загальнолюдських моральних норм (23%), так і на побутовому ґрунті (13%). Він викликає негативні особисті емоції (36%) та різнотипне протистояння (4%). Невдячність, егоїзм, неорганізованість і брехливість дітей, самопожертва або зайнятість батьків, порушення норм, погані звички, невиконання обов’язків та зловживання правами обома сторонами, як батьками, так і дітьми – фіксують прототипні підстави для КПД, що проявляється внутрішнім або вербалізованим протистоянням. Перешкоджання порушенню норм, шкідливим звичкам, невідповідним діям, неконвенційній поведінці каузують розгортання та ескалацію парентального конфлікту, що, у свою чергу, спричинює різновекторні почуттєво-емоційні реакції – злість, ненависть, розчарування, зневагу, страх, почуття провини. КПД демонструє плюралізм рішень як конфронтаційно-поглиблювального, так і маніпулятивно-компромісного характеру. Перші полягають у підтримці або інтенсифікації конфронтації намаганням довести свою думку, владу, силу. Другі, що домінують у німецькому соціумі як суспільстві високого рівня розвитку і когнітивної орієнтованості, презентують палітру можливостей: зміну загальних правил співіснування (в межах внутрішньосімейних об’єктивних); реальне або уявне реформування стосунків, зміна власного ставлення до проблеми (в межах внутрішньосімейних суб’єктивних), виявлення істинних бажань партнера, демонстрація негативних перспектив, пропонування компромісу, активізація зв’язків з одностатусним або різностатусними мовцями з метою залучення його як соратника (в межах позасімейних суб’єктивних).

Когнітивна карта конфронтативного ПД

1 - домен "почуття і емоції"

2 - домен "риси характеру"

3 - домен "суспільні цінності і конвенції"

4 - домен "побутова і фінансово-господарська сфера"

5 - домен "родинна приналежність"

6 - домен "соціальна діяльність і співпраця"

◆..... міжконцептні кореляції включення / імплікації

↑ міжконцептні кореляції слідування

↔ міжконцептні кореляції взаємовиключення

⇨ міжконцептні кореляції каузації

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, експлікувавши методом когнітивного картування внутрішньогрупової мережі структуру мислення осіб спорідненої групи у конфронтативній ситуації на базі продукованих текстів, ми виявили у структурах мислення спільні елементи, що інтегрують КПД – автохтони, концепти, які набувають особливої ваги у процесі парентального конфлікту. Логіко-семантичний аналіз висловлень у дискурсивному контексті дозволив виокремити різнотипні автохтонні кореляції, які демонструють певні мисленнєві залежності як цементуючі пресупозиційні елементи у німецькій національній свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность / И. В. Арнольд. – 2-е изд. – М. : Книжный дом “ЛИБРИКОМ”, 2010. – 448 с.
2. Вдовиченко А. В. Расставание с “языком” : критическая ретроспектива лингвистического знания : [монография] / В. А. Вдовиченко. – М. : Изд-во Православного Свято-Тихоновского Гуманитарного университета, 2008. – 512 с.
3. Єсипенко Н. Г. Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів : когнітивно-квантитативний підхід : [монографія] / Н. Г. Єсипенко. – Чернівці : Золоті литаври, 2012. – 319 с.
4. Карасик В. И. Языковая кристаллизация смысла / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2010. – 351 с.
5. Карасик В. И. Институциональные концепты / В. И. Карасик // К юбилею профессора С. Г. Воркачева. Сб. ст. – Краснодар : Атриум, 2007. – С. 89–97.
6. Левицкий В. В. Семасиология / В. В. Левицкий. – Изд. 2, исправл. и дополн. – Винница : Нова Книга, 2012. – 680 с.
7. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики : монографія / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя : Прем’єр, 2008. – 332 с.
8. Радзівєвська Т. В. Здоров’я в світі людини : цінність vs. ресурс (на матеріалі української художньої прози) / Т. В. Радзівєвська // Мова. Людина. Світ. Зб. н. ст. – К. : ВЦ КНЛУ, 2006. – С. 163–170.
9. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты. – Волгоград : Перемена, 2004. – 290 с.
10. Чернейко Л. О. Металингвистика : хаос и порядок / Л. О. Чернейко // Вестник Московского университета. Сер. 9. : Филология. – 2001. – № 5. – С. 39–52.